

Hvor mange har fullført videregående opplæring i løpet av fem år?

Liv Anne Støren og Nina Sandberg

NIFU har vært med på å evaluere Reform 94. Artikkelen oppsummerer noen hovedresultater fra den delen av evalueringen som har tatt for seg gjennomstrømningen av elevmassen. Resultatene viser at tre av fire av de første reformelevene har gjennomført videregående opplæring i løpet av perioden 1994 til 1999.

Høsten 1994 begynte det første kullet i videregående opplæring etter at Reform 94 ble innført. Reformen var både en rettighetsreform og en struktur- og innholdsreform. En av målsettingene var å fjerne strukturelle hindre i den yrkesfaglige opplæringen for å gi muligheter for full kompetansegivende opplæring til langt flere enn tidligere. NIFU var som ett av sju forskningsmiljøer med på evaluere reformen i årene 1994–1998. Én av NIFUs oppgaver var å følge søkere og elever gjennom opplæringsløpet, det vil si analysere det som ofte er kalt «gjennomstrømning i videregående opplæring». Vi så blant annet på de valgene som det første reformkullet gjorde gjennom hele evalueringsperioden til og med våren 1998. I ettertid har vi i ytterligere ett år hatt mulighet til å følge lærlingene, som har et lengre opplæringsløp, samt etternølere. Nedenfor gjengis noen hovedresultater fra studiet av gjennomstrømningen, slik den har funnet sted i perioden fra de første reformelevene startet i 1994 og fram til utgangen av 1999¹.

Reform 94 har medvirket til en kraftig forbedring av gjennomstrømningen i videregående opplæring. Blant de elevene som kommer rett fra grunnskolen og over i videregående opplæring, er andelen elever på yrkesfagene som følger optimal progresjon doblet. Andelen av yrkesfagelevne som begynte på tredje opplæringsår to år etter at de startet i videregående opplæring, økte fra 30 til 60 prosent (Støren, Skjersli og Aamodt 1998).

Samtidig er det fortsatt store forskjeller i progresjon og gjennomføring, avhengig av om elevene startet i et yrkesfaglig eller et allmennfaglig opplæringsløp. Enda større forskjeller var det mellom dem som hadde rett til opplæring, det vil si elever som kom rett fra grunnskolen, og eldre elever som ikke hadde rett til opplæring. I tabell 1 vises noen hovedtall. Det må presiseres at det relativt mangfoldige mønsteret som elevenes gang gjennom videregående opplæring fortsatt innebærer, ikke framkommer i tabellen, for eksempel hvor mange med midlertidige avbrudd som kommer tilbake senere, hvor mange som repeterer et opplæringsnivå og/eller har en overgang til en annen studieretning enn den de begynte på og så videre. Forklaringer på betegnelse som brukes i tabell 1 om hvor elevene er i opplæringsløpet, finnes i boksen under tabellen.

Tabell 1. Andeler av ulike grupper elever som startet i grunnkurs høsten 1994, som var i rute på ulike trinn i opplæringsløpet fram til høsten 1999. Prosent.

	Alle som startet i grunnkurs høsten 1994	Ungdom med rett til opplæring	Ungdom uten rett til opplæring	Ungdom med rett, startet i allmennfag*	Ungdom med rett, startet i yrkesfag	Jenter med rett, startet i yrkesfag	Gutter med rett, startet i yrkesfag
Høsten 1995: VKI-elev	74	82	51	87	75	77	74
Høsten 1996: VKII-elev/lærling	64	73	38	84	59	64	56
Våren 1997: I rute eller i mål	66	75	38	86	61	66	58
Våren 1998: I rute eller i mål	74	83	44	93	71	76	68
Høsten 1999: I rute eller i mål	76	84	48	95	72	77	68
Antall elever	65 421	49 399	15 296	27 684	21 183	8 852	12 331

* Allmennfag er her studieretninger som fører fram mot generell studiekompetanse, det vil si de tre studieretningene for allmenne, økonomiske og administrative fag, idrettsfag og musikk, dans og drama. Yrkesfag omfatter de øvrige ti studieretningene.

Forklaring av tabell 1

- Elever som høsten 1995 var VKI-elever og høsten 1996 var VKII-elever eller registrert som lærlinger, hadde optimal progresjon.

- Elever som var «i rute eller i mål» våren 1997, var ved avslutningen av det tredje opplæringsåret, det vil si var registrert som avgangselever i LINDA inntak² våren 1997 eller var lærlinger. *Betegnelsen «i rute» brukes fordi lærlinger som ennå ikke har gått opp til fagprøve, er medregnet.* Dertil kommer mangelfulle opplysninger om strykkarakterer blant avgangselevne, slik at de som har strøket, er medregnet. Betegnelsen «i mål» viser til at de fleste hadde oppnådd full kompetanse, men som nevnt ikke alle. Mangelfulle opplysninger om stryk gjør at det er vanskelig å trekke fra dem som har strøket. I tillegg kommer at et ukjent antall av dem som strøk, har gått opp som privatister etterpå.
- «I rute eller i mål våren 1998» er elever som enten hadde vært i mål eller i rute våren 1997 eller var kommet i mål (eller i rute) våren 1998.
- «I rute eller i mål høsten 1999» er elever som enten hadde vært i mål (eller i rute) våren 1997, våren 1998 eller våren 1999, ikke hadde strøket til fagprøven, men hadde avlagt og bestått fagprøve innen 31.12.99, eller fortsatt var lærlinger på dette tidspunktet.

Forskjeller mellom rettselever og elever uten rett til opplæring

Fem år etter start i grunnkurs hadde vel tre fjerdedeler av kullet enten oppnådd kompetanse fra videregående opplæring, eller de var i rute mot slik kompetanse. En fjerdedel var enten forsinket i opplæringen eller var utenfor opplæringssystemet. Det er imidlertid en stor forskjell mellom elevene med rett til opplæring og de øvrige. Vel 84 prosent av rettselevne og 48 prosent av dem uten rett var i mål med eller i rute mot kompetanseoppnåelse etter fem år. Årsaken til den lave gjennomføringsraten blant elever *uten rett til opplæring* ligger dels i problemer med å komme videre i opplæringsløpet fordi *elever med rett til opplæring* hadde førsteprioritet, dels ved mangelfull søkning (se nærmere drøfting i Støren mfl. 1998).

Videregående opplæring leder fram til ulike former for kompetanse. Dette framkommer ikke i tabellen, men omtales nærmere nedenfor. Noen av dem som starter med allmennfag, ender med yrkeskompetanse, og ganske mange av dem som starter i yrkesfag, ender med studiekompetanse, av og til med «dobbeltkompetanse». Det siste kan for eksempel skje hvis de tar allmennfaglig påbygging etter fullført yrkeskompetanse.

Forskjeller etter studieretning

Blant rettselever som startet i *allmennfaglige grunnkurs* høsten 1994, var nær 95 prosent i mål med eller i rute mot kompetanseoppnåelse høsten 1999, hvorav 91 prosent oppnådde studiekompetanse, 3 prosent yrkes-

kompetanse (skolebasert yrkeskompetanse eller fagkompetanse) og 1 prosent «annet» (dvs. uspesifisert).

Blant rettselever som hadde startet i *yrkesfaglige grunnkurs* høsten 1994 var 72 prosent i mål med eller i rute mot kompetanseoppnåelse høsten 1999. I denne elevgruppen hadde 20 prosent oppnådd studiekompetanse, vel 9 prosent skolebasert yrkeskompetanse og vel 42 prosent yrkeskompetanse basert på fag-/svenneprøve, her kalt «fagkompetanse». I tillegg kom nær 1 prosent «annet». For dem som har oppnådd både yrkeskompetanse og studiekompetanse, er det sist registrerte kompetanse som er medregnet (Støren og Sandberg 2001).

Det er altså langt flere av allmennfagelever enn av yrkesfagelever som gjennomfører opplæringen. Dette kommer for en stor del av problemer med å få læreplass for enkelte grupper høsten 1996 eller høsten 1997 (jf. Støren mfl. 1998). Det er også relativt mange av de opprinnelige yrkesfagelevne som tar sikte på studiekompetanse, rundt én av fem.

Forskjeller mellom gutter og jenter

På allmennfag er det svært små forskjeller mellom gutter og jenter i gjennomføringen. Derfor har vi i tabellen kun vist tall for henholdsvis gutter og jenter på yrkesfag. Blant *jenter* med rett til opplæring som hadde startet i yrkesfaglige grunnkurs høsten 1994, var 77 prosent i mål med eller i rute mot kompetanseoppnåelse høsten 1999. Dette fordeler seg med 34 prosent som oppnådde studiekompetanse, 13 prosent skolebasert yrkeskompetanse, vel 29 prosent fagkompetanse og nær 1 prosent «annet». Andelen med både yrkeskompetanse og studiekompetanse inngår (i all hovedsak) i andelen med studiekompetanse. Mange jenter som startet i yrkesfag, tar allmennfaglig påbygging med sikte på studiekompetanse, noen ganger etter fullført yrkeskompetanse, men oftere i stedet for yrkeskompetanse.

Blant *gutter* med rett til opplæring som hadde startet i yrkesfaglige grunnkurs høsten 1994, var det færre som var i mål eller i rute enn blant jentene, vel 68 prosent høsten 1999. Disse fordelte seg med vel 9 prosent studiekompetanse, nær 7 prosent skolebasert yrkeskompetanse, vel 52 prosent fagkompetanse og nær 1 prosent «annet».

Bakgrunnen for forskjellen i gjennomføring mellom gutter og jenter på yrkesfag ligger til dels i at flere gutter enn jenter velger opplæring med sikte på fag-/svenneprøve etter læretid i bedrift. Flere jenter velger på sin side skolebasert opplæring, hvor de møter færre hindringer.

Utviklingen gjennom opplæringsløpet

Tabellen viser videre at yrkesfagelever oftere enn allmennfagelever faller fra både etter første og etter andre opplæringsår. Til gjengjeld er det en god del av yrkesfagelevene som henter seg inn igjen og kommer i rute eller i mål mot slutten av den perioden vi har sett på.

Det fjerde opplæringsåret økte andelen som var i mål eller i rute blant rettselevne totalt med nesten ni prosentpoeng, fra nær 75 prosent våren 1997 til vel 83 prosent våren 1998. Rammen for uttak av retten til tre års opplæring var fire år. Det var altså relativt mange av rettselevne som benyttet denne muligheten det fjerde året, etter tidligere avbrudd eller forsinkelser. Blant elever som var uten rett til opplæring, finner vi ikke en tilsvarende økning det fjerde opplæringsåret. Det femte opplæringsåret var det svært få nye av rettselevne som var registrert mot kompetanseoppnåelse; økningen er bare på 1 prosentpoeng, fra vel 83 prosent til vel 84 prosent. Blant elever uten rett var det derimot en noe større økning dette femte året.

Fordeling på studiekompetanse og yrkeskompetanse totalt

Det er langt flere av elevene som får studiekompetanse enn som får yrkeskompetanse. Høsten 1999 var nær 60 prosent av rettselevne i mål med eller i rute mot studiekompetanse, og om lag 24 prosent yrkeskompetanse, hvorav vel 4 prosent skolebasert yrkeskompetanse og nær 20 prosent fagkompetanse, og knapt 1 prosent «annet». Omtrent 2 prosent har «dobbeltkompetanse», det vil både yrkes- og studiekompetanse, og når disse medregnes, er andelen med yrkeskompetanse nær 26 prosent.

Selv om det er nesten to og en halv ganger så mange som ender med studiekompetanse som yrkeskompetanse, innebærer det imidlertid ikke at det er flere nå enn før Reform 94 som satser på studiekompetanse, og at færre satser på yrkeskompetanse. Utviklingen på 90-tallet når det gjelder de yngste søkerens valg av studieretning, har ikke vist noen tendens til å søke seg vekk fra yrkesfagene etter at Reform 94 ble innført, når landet ses under ett (Støren 2000).

Til slutt kan vi nevne at ulike kull synes å oppføre seg svært likt. En sammenlikning av progresjon og kompetanseoppnåelse blant rettselever som startet i grunnkurs høsten 1994, med rettselever som startet høsten 1995, viser en forbløffende stor likhet mellom de to kullene (Støren og Sandberg 2001).

Noter

1. For videre lesing: Støren, Skjersli og Aamodt (1998): «I mål? Evalueringen av Reform 94: Sluttrapport fra NIFUs hovedprosjekt» (NIFU Rapport 18/98), Støren og Skjersli (1999): «Gjennomføring av videregående opplæring – sett i lys av retten til opplæring». Disse tar blant annet for seg bakgrunnen for frafall og dårlig progresjon, spørsmål om sosiale forskjeller og analyser av tilgangen på læreplasser. Som et ledd i videreføring av evalueringen er foreløpig publisert Støren (2000): «Yrkesfag eller allmennfag? Om stabilitet og endring i de unges valg, og bakgrunnen for utdanningsvalg» og Støren og Sandberg (2001) «Gjennomstrømning i videregående opplæring 1994–1999».

Litteratur

- Støren, Liv Anne, Synnøve Skjersli og Per Olaf Aamodt (1998). *I mål? Evalueringen av Reform 94: Sluttrapport fra NIFUs hovedprosjekt*. Rapport 18/98. Oslo: Norsk institutt for studier av forskning og utdanning.
- Støren, Liv Anne og Synnøve Skjersli (1999). Gjennomføring av videregående opplæring – sett i lys av retten til opplæring. I Kvalsund, R., T. Deichman-Sørensen og P.O. Aamodt (red.): *Videregående opplæring – ved en skilleveg. Forskning fra den nasjonale evalueringen av Reform 94*. Oslo: Tano-Aschehoug.
- Støren, Liv Anne (2000). *Yrkesfag eller allmennfag? Om stabilitet og endring i de unges valg, og bakgrunnen for utdanningsvalg*. NIFU skriftserie 9/2000. Oslo: Norsk institutt for studier av forskning og utdanning
- Støren, Liv Anne og Nina Sandberg (2001). *Gjennomstrømning i videregående opplæring 1994–1999. Videreføring av evalueringen av Reform 94*. NIFU skriftserie 8/2001. Oslo: Norsk institutt for studier av forskning og utdanning.